

rosa vera

UNA APORTACIÓ A LA HISTÒRIA DEL GRAVAT MODERN A CATALUNYA

Per l'època de FRANCO, LAÍN ENTRALGO era molt jove i tingué càrrecs importants. La guerra, com a d'altres de la seva generació i amb les mateixes circumstàncies, els va pescar pel mig i es feren feixistes. Després, però, la seva maduresa li féu veure clar i es passà a l'oposició. Fou aleshores quan JAUME PLA li demanà la seva col·laboració en LA ROSA VERA.

A Espanya ningú no parlava dels poetes catalans i LAÍN ENTRALGO els coneixia prou bé per fer-ne un elogi merescut. I aquesta idea fou la que va moure a JAUME PLA per incloure'l a l'obra de les Edicions.

Que a Castilla hi hagués un pròleg en castellà fet per un castellà coneixedor d'aquelles terres i alhora del problema catalanista és més comprensible i raonable potser que no pas el cas del Bestiari. Pensem que JOAN B. CENDRÓS probablement d'allò que es queixava era que, si JOSEP CARNER fou un català de cap a peus tot i estant a l'exili, caldria que el seu llibre, aquest llibre, no portés un pròleg d'un castellà i en castellà (per més que LAÍN coneixés el problema de Catalunya), sinó d'una persona del país que recolzés la idea tradicionalment catalana de LA ROSA VERA.

Amb tot, hem d'afirmar que el pròleg de LAÍN ENTRALGO és mereixedor dels més dignes elogis i que en cap manera desmereix la figura cabdal del nostre poeta.

JOAN B. CENDRÓS i JAUME PLA no es coneixien personalment durant aquesta "baralla escrita". Més endavant, però, esdevingueren grans amics i JAUME PLA reconeix avui que potser l'elecció de LAÍN ENTRALGO no va ser del tot encertada, malgrat que ell ho féu plenament convençut que la idea donaria resultats positius per donar a conèixer

l'art de CARNER fora de Catalunya.

JOAN FUSTER, que també actuava aquí com "un representant dels catalans de l'altra banda de l'Ebre" (com ens deia JAUME PLA en una de les cartes), tingué cura de la Justificació on, a més de la recomanació acèrrima del Bestiari, ens fa un elogi de la persona de CARNER com un home ple de coratge i fidelitat a la seva llengua en tot moment, fins i tot en les èpoques més difícils, així com a l'exili que, com molts, CARNER va haver de patir:

De tots nosaltres, Josep Carner és qui té més dret a dir que el català és la seva llengua... (pg.IX)

Segons opinió de JOAN FUSTER, només RUYRA, VERDAGUER, GUERAU DE LIOST i mossèn COSTA se li poden comparar.

Però cal que no ho oblidem: cada ratlla, cada gir, cada so, en el BESTIARI, han nascut en una remota soledat, en l'amarga soledat de l'exili. (pg.X)

JOAN FUSTER, recordant l'edat en què el nostre autor va escriure el BESTIARI, i recordant també el lloc on el va compondre, a l'exili ens fa palesa la visió patètica de l'obra com un reflex de l'enyor i de malaltia envers el seu poble i la seva terra. I ens ho fa palès perquè al lector profà i foraster li pot semblar talment un llibre dolç i apacible, gentil i amorós i fins i tot falaguer.

Vegem com ens descriu, en resumides paraules, l'obra que tenim a les mans:

En els poemes d'aquest zoo brillant i inesgotable, trobem totes les belles virtuts líriques i iròniques, la irisa-ció verbal i el rictus -somriure, al capdavant- del mora-lista, l'exactitud plàstica i l'experiència d'enginy, que han constituït, d'ençà del primer dia, trama, nervi i color de l'obra carneriana. (pg.VII-VIII)

I és que, realment, la imaginació de JOSEP CAR-NER en aquest bestiari és inesgotable, amb una ironia tan subtil i de caire moralista a la vegada, que ens dóna una gran lliçó com a poeta en el domini dels mots i dels ver-sos, i com a gran pensador, fruit de la seva llarga i ex-perimentada vida.

En el pròleg, i fent un recorregut històric a fi i efecte d'arribar a l'obra de CARNER que ara analitzem, PEDRO LAÍN ENTRALGO ens traslladarà a l'època primera de l'existència de l'home quan Adam, el nostre avantpassat, posà nom als animals del planeta i els batejà. Després ens farà adonar de com, mica a mica, al llarg del temps, aquests animals començaren a respondre a les persones de qui havien rebut llurs noms amb diàlegs. Però això fou lent i lent:

Habían de pasar miles y miles de años hasta que los nie-tos de Adán fuesen capaces de imaginar como interlocuto-res suyos a los animales del mundo. (pg.XVI)

Posant com exemple el grec ISOP, LAÍN ens expli-ca l'inici de les fables, de com es van convertir els ani-mals en mestres dels qui abans els havien batejats.

Segons ell, dues han estat les intencions prin-cipals de la veu de l'animal: la pedagògica (PEDRO i SAMA-

NIEGO, per exemple) i la irònica (LA FONTAINE, per citar-ne un). En darrer lloc,

La última de las respuestas del mundo zoológico a la voz nominativa del hombre nos viene a través de la pluma de Josep Carner... (...)...Esta vez no adoptan además de dómine las bestias locuentes. Con sencillez maravillosa, sin el menor engolamiento en su discurso, se limitan a decirnos lo que son, a justificar ante nosotros su existencia de criaturas. (pg. XVI-XVII)

A continuació del pròleg, es van succeint els 154 poemes de què consta el Bestiari (11), distribuïts per ordre alfabètic dels animals.

Creiem que no és el moment, i no ve al cas, fer el comentari d'aquests poemes donat que aquest no és un treball de literatura (tot i que a LA ROSA VERA hi té molt a veure la paraula escrita) i que, curiosament, en aquest llibre tan sols hi ha un gravat i no fa referència als poemes en ell escrits, sinó a la persona que els ha compostos.

Val a dir però que, entre tots, predominen els quartets distribuïts en tres i quatre estrofes. Vegem-ne un parell d'exemples:

EL CARGOL

—Tinc banyes que no fereixen,
menjo tant de verd com puc
i, com una joia viva,
porto un estoig al damunt.

Temo sabates distretes
i peus feixucs o ferrats
que sabrien esclafar-me
damunt la pois o l'herbam.

I quan sento criatures
que a la voreta o de lluny
canten un: —Cargol, treu banya!—
mig en moro de poruc.

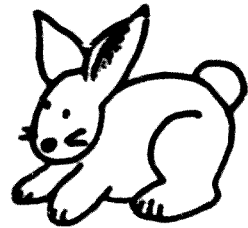
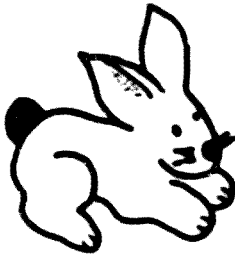
EL CONILL

—Sóc un pare de família
amb un reguitzell de fills.
Mes orelles són ben llargues
i men cor dels més senzills.

La de casa, esperant sempre
ja menuda ja brivall,
no pot separar terrossos
ni anar, convidada, a un ball.

Heus ací les meves tasques
(cadascú s'irga com pot):
córrer escapol dins de l'herba
o fer clot i sempre clot.

Em desplauen les batalles;
m'esgarr'fen els perills.
Per 'xo diuen dels pacífics
que «corrien com conills».

No tan sovint, els quartets formen poemes de cinc
i sis estrofes, tal és el cas del que porta per títol

LES FORMIGUES

—Més que molta gent que tresca,
som poble civilitzat;
sota terra o entre fustes
vivim en comunitat.

Als mascles se'ls veuen ales,
prestigis poc duradors;
d'ales gaudeixen les reines...
fins que ja se'ls hagin fos.

En terra com entre fustes
duent ales o minvets,
som, en lloc d'incerta colla,
països organitzats;

tenim —to i dissimulant-ho
als estúpids, als dolents—,

collegis per a xicalla
i magatzem d'aliments.

Si hi ha sol, fem passejades
i si plou, restem al cau:
no podríem viure sense
terra amiga ni cel blau.

collegis

o bé el

PLANY DE L'ORENETA

—En veient caure les fulles,
a la llum parlo corrents:
Cei que les tardors ataquen,
no t'hi tornaries gens?

Vull el sol, un que ens retorni
les cantades i les flors,
amb un riure en cada eixida
i un amor en cada enciòs.

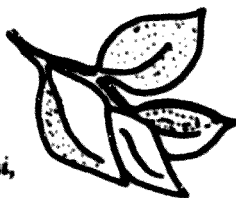
Em farien massa angúnia
el boiram, la neu, el glaç,
la gent sota el fred, gelada
i amagada fins al nas.

Vull coets de part de vespre,
joia nova, cants ardents

on reasoni, llesta i franca,
la gatzara dels vivents.

Vull delers i serenates
i cançons d'enamorats
i, a la fi d'un raig de lluna,
els poetes inspirats.

I, tot d'una, a l'aire lliure,
joia nova i molt de sol,
o sí no, d'una vegada,
vaig a l'Àfrica d'un vol!

on reasoni,

Hi ha també, entre altres variants, els poemes formats amb estrofes de cinc versos cadascuna; aquest és el cas, per exemple, de

EL GALL

—M'he guanyat cada lloança,
cada crit d'admiració!
Sóc el símbol de la França!
I al corral, quan ve pitança,
jo l'estreno, gall que só.

Ja qui em guaita ho endevina:
em pertoca de manar.
El meu bec no és de joguina
ni suporta cap gallina
l'espurneig del meu mirar.

I si el sol, per la galvana
que se jaça li encomana,
vet la boira i no la fon,
—Què fas? —crido— tarambana!
Treu el nas i alegre el món!

El llenguatge poètic de Carner -ho he fet notar en un altre lloc- s'articula, èticament i estèticament, amb els esforços ordenats a la normalització definitiva del català. Però, més que el goig de la normalitat, hi trobem el goig d'estar construint la normalitat. L'idioma, en mans de Carner, té una plasticitat alegre, de cosa tot just estrenada. ¿Fins a quin punt, per exemple, l'extraordinari domini del vers, la fabulosa digitació de metres, rimes i ritmes que caracteritza la poesia carneriana no és una conseqüència d'intentar l'exploració de les "noves" -i ja limitades- possibilitats de l'idioma? (12)

G.3

G.3.1

1. Portadella.
2. Frontispici amb el retrat de Josep Carner gravat a la punta seca.
3. Portada a tres lletres (negre, sanguina i ocre) compaginada amb un tipus de lletra i diferents cossos: JOSEP CARNER / BESTIARI / JUSTIFICACIÓ PER / JOAN FUSTER / PRÒLEG PER / PEDRO LAÍN ENTRALGO / RETRAT A LA PUNTA SECA PER / JAUME PLA / (emblema ROSA VERA) / LES EDICIONS DE LA ROSA VERA / BARCELONA / MCMLXIV.
4. Justificació.
5. Pròleg.
6. Poemes.
7. Índex.
8. Justificació del tiratge.
9. Colofó.

G.3.2

És una edició de cent deu exemplars de LA ROSA VERA i una altra de mil exemplars d'Edicions Nauta (13), distribuïts com segueix:

D'aquest BESTIARI de Josep Carner se n'ha fet una tirada de mil exemplars numerats del I al 1.000, impresos sobre paper allisat Torras Domènech de fabricació especial, amb el peu d'EDICIONS NAUTA. S'han tirat també cent exemplars sota el signe de LA ROSA VERA que estan repartits de la manera següent:

EXEMPLAR ÚNIC, sobre paper Holanda, amb l'original d'un dels poemes del llibre, el retrat del poeta, tirat en paper Japó nacrat, una prova d'estat i el coure inutilitzat.

10 exemplars, numerats del II al XI, en el mateix paper, amb l'original d'un dels poemes del llibre i el retrat del poeta tirat en paper Japó antic.

30 exemplars, numerats del XII al XLI, en paper de fil Guarro de fabricació especial que porta la filigrana de LA ROSA VERA, que contenen l'original d'un dels poemes del llibre.

59 exemplars, numerats del 42 al 100, en el mateix paper.

S'han tirat també 10 exemplars que porten la menció EXEMPLAR DE COL·LABORADOR, fora de la venda.

Els cent deu exemplars de LA ROSA VERA estan signats per l'autor i els dos prologuistes.

G.3.3

Només els exemplars de LA ROSA VERA estan signats per l'autor i els dos prologuistes, autògrafament i a tinta, tal com es mostra tot seguit:

Josep Carner

P. Lluís

Jaume Pla

L'autor signa al peu de la justificació del tiratge i els prologuistes al capdavaill de llurs escrits.

G.3.4

El llibre fou compost amb una linotip (14) als tallers de Gràfica Bachs, amb la tipografia següent:

La justificació i el pròleg amb la lletra T.c. i el text de CARNER amb la T.r.

G.3.5

Un gravat a la punta seca al frontispici de l'exemplar.

G.3.6

És el llibre número dotze editat per LA ROSA VERA i el setè il·lustrat per JAUME PLA en aquestes Edicions.

És una obra diferent de la resta ja que el text no està il·lustrat, ni ell glossa cap gravat. Tan sols n'hi ha un al frontispici que és el retrat del poeta fet per JAUME PLA.

Els poemes es distribueixen igual per tot el llibre, un a cada pàgina. El nom de l'autor i el títol de l'obra encapçalen cada plana i són impreses en color sanguina:

108 JOSEP CARNER • BESTIARI

JOSEP CARNER • BESTIARI 109

LA GUATLLA

—Mig modesta, mig mudada,
en part bruna, en part cendrosa,
i al viatge acostumada,
quan blat d'or fa la gromada,
etc ja sempre i amorosa.

Vistgers guis, ardiels,
sense que en algun tocom
una gant... per escollida...
empre sovint el meu nom
en el sentit de «mentida».

Però, lluny d'aquella gant,
jo sé que és una caubreta
i en aquest mateix moment,
me està cantant un poeta.

LA GUINEU

—Eixim de nit sense fressa,
talment que ningú no ens sent,
tenim una llarga cua
i un morrot ben amantat.

Més ens plau d'estripar vidres
que de dar-nos cap endit,
i, no fent rumor de pasat,
ens ignora fins la nit.

Si altre gant cuita de dia,
les guineus ho fem després.
El desig diu: —Si hi anava...—
Les tenebres diuen: —Vés.

Glotonies ens obliguen
a dinar, per tots costats,

***

Quan l'extensió del poema ultrapassa la capacitat del paper, aleshores, amb lletra cursiva i a l'a.i.d., hi ha escrites la primera o les dues primeres paraules següents a tall de reclam tal com es mostra a la fotocòpia (15).

FITXA ESPECÍFICA

E

E.1

EXEMPLAR ÚNIC (16).

E.2

Vegi's el punt G.3.1. Complementen l'obra una prova d'estat del retrat de JOSEP CARNER i una de definitiva sobre paper Japó nacrat, així com el poema manuscrit per l'autor titulat El mosquit(17).

El poema està escrit amb bolígraf blau sobre paper verjurat molt fi i de poc gramatge amb el segell de la B.C. estampat a l'a.i.d. de la plana.

Aquest full està enganxat sobre un altre paper de la casa Guarro, al dors del qual hi diu:

(aquest original pertany a l'exemplar
únic sobre paper Holanda)

V. 096 (Pla) Car 4º

VII. 1B

RE. 23158
III

Mostrem a continuació el manuscrit d'aquest poema el qual, si el comparem amb l'editat al llibre (vegi's nota 17), podem apreciar-hi unes lleus diferències en algun accent i

alguna coma:

EL MOSQUIT

- Parlar mal de nostra mena,
es mania dels estius;
tanmateix no anem, oh mascle,
cap vivent a alleugerir;
és comia que la femella
la que pica, i pica fe
I, en aquest detall entenc,
cal que us digui totseguit
que una mica de sangria
és potres matja feliç
d'evitar les ferideses,
sobretot si us fa sovint -
Ah! jo francament detesti
un solitari veí
que es des del llit escolta
com dona toms un bronzejot,
la femella, al vol, esclafa
com si fos tot aplaudint.

E.3

Biblioteca de Catalunya.

E.4

Comprat a JAUME PLA per 70.000 M, l'any 1984.

E.5

E.5.C: 260 x 190

E.5.F: 250 x 175

E.6

10 pg. s.n. + 194 pg. amb 1 illustr. (Justificació VII-XI, Pròleg XV-XVII) + 16 pg. s.n.

E.7

1 gravat a la punta seca al frontispici del llibre i 2 proves addicionals del mateix gravat (18).

E.8

Paper Holanda amb la filigrana d'una sirena (19).

E.9

El llibre està enquadernat amb pell plastificada de color ocre, amb unes lletres daurades a la coberta que diuen: JOSEP CARNER / BESTIARI / EDICIONS DE LA ROSA VERA.

Al llim, i també en daurat: Josep Carner / Bestiari / Rosa Vera / MCMLXIV.

Les guardes són estampades en tons ocres, rosats i verdosos fent unes aigües allargassades i sinuoses.

Al dors de la portada hi ha el número de registre de la P.C. (R. 507.523) i una "C" que vol dir que l'exemplar fou adquirit per compra.

Enganxat a la guarda posterior del llibre hi ha un paperet

amb el número de registre i la signatura (Sig. 096 (Pla)
Car 4rt).

El segell de la Biblioteca es troba al frontispici, a la
portada, a dos poemes (pg.101 i 194), a la justificació del
tiratge, a les dues proves addicionals i al manuscrit.

A la pàgina següent trobem el colofó on hi diu:

AQUEST LLIBRE S'HA IMPRÈS
EN ELS TALLERS DE
GRÀFICA BACHS,
DE BARCELONA,
SOTA LA DIRECCIÓ DE
JAUME PLA.
ES VA ACABAR EL DIA
13 D'ABRIL DE 1964 (20)

ANÀLISI DE LES ILLUSTRACIONS

GRAVAT FRONTISPICI

III: el gravat mostra el retrat de JOSEP CARNER I PUIG-
ORIOI situat en tres quarts i mirant cap a la seva
dreta. Sabem que es tracta d'aquest escriptor perquè,
entre altres coses, així s'especifica a la justifica-
ció del tiratge (21).

V: no podem saber la mida de la pisada perquè només es

marca l'empremta del metall per la part inferior, la qual cosa ens vol dir que l'estampa fou tirada a planxa perduda per tres costats. Tenint en compte aquest fet, podem donar les mides de 235 x 175 com a mida d'espai premsat per la planxa; pp: 250 x 175.

VII: Jaume Pla, ll., a.i.d., dins la pisada de la planxa.

IX: és una punta molt simple. De traç repetit en els perfils i aconseguint les ombres amb una lleugera contratalla. Destaquen els foscos de les celles i els ulls.

El full porta la marca d'aigua de la sirena i va protegit amb paper brillantina.

PROVES ADDICIONALS

GRAVAT FRONTISPICI: 1 prova d'estat

1 prova en estat definitiu

P.E.1

IV: punta seca.

V: pp: 250 x 175. Tirat a planxa perduda per tres costats. Només es veu la pisada inferior a 15mm. de l'acabament del full.

VI: fil Guarro.

VII: Jaume Pla, ll., a.i.d., dins la pisada de la planxa.

VIII: "1/2 1er estat", ll., a.i.e., dins la pisada.

IX: aquesta prova és gairebé igual que la definitiva i, llevat d'algunes petites línies afegides després, la diferència més notable rau en el treball dels

ulls que seran molt més negres en l'estat definitiu.
Al verso de l'estampa trobem l'anotació següent:

Aquest és el primer estat del retrat
que s'inclogué a l'obra

Carner, Josep

Bestiari

Ed. de la Rosa Vera

VII. 3B

RE. 23158

P. EN ESTAT DEFINITIU

IV: punta seca.

V: pp: 250 x 175. La pisada no la sabem perquè només es marca el bisell inferior, a 15 mm. de l'acabament del full.

VI: Japó nacrat.

VII: Jaume Pla, il., a.i.d., dins la pisada de la planxa.

IX: degut al to nacrat del paper i a la seva textura, els negres de la tinta són més suaus que no pas els que apareixen al llibre. D'altra banda, el borrissol del paper Holanda és més adient per recollir i retenir la tinta de la rebava produïda per la punta seca. El full presenta algunes taques groguenques pel dors on hi ha escrit:

(aquest gravat pertany a l'exemplar únic
sobre paper Holanda)

V. 096 (Pla) Car 4º

Carner, Josep

Bestiari

Ed. Rosa Vera

VII. 3 B

RE. 23158

II

JOSEP CARNER * BESTIARI

BESTIARI
NOTES

- (1) Vegi's el punt G.1 de La malvestat d'Oriana.
  - (2) Vegi's el punt G.1 del llibre 12 gravats i un autoretrat de Jaume Pla, corresponent a la seva monografia.
  - (3) Transcripció del contingut de la carta enviada per JAUME PLA a JOSEP CARNER el 19 de desembre de 1961. JAUME PLA tenia una còpia de la carta escrita a màquina, però de difícil lectura, i hem cregut que era millor transcriure-la mot per mot, tal com hem fet també amb les de les notes 4, 9 i 10.
  - (4) Transcripció del contingut de la carta enviada per JAUME PLA a JOSEP CARNER el 21 de gener de 1962.
  - (5) CARNER, Josep.- Museu Zoològic. 24 dibuixos de Josep Granyer amb versos de Josep Carner. Barcelona, Ed. Nauta, 1963. Aquest llibre deu ser el que JOAN RAMON TRIADÓ i TUR fa constar com el Bestiari de CARNER il·lustrat per JOSEP GRANYER, en parlar d'aquest escultor al volum 8 de la G.E.C.:

Conrea el dibuix, el gravat i la il·lustració de llibres (Llibre de les bèsties de Ramon Llull, Poemes de Nadal de Joan Alavedra, el Bestiari de Josep Carner, etc.)
- No tenim constància de cap Bestiari de CARNER il·lustrat per ell. El que sí hi ha és una sèrie de dibuixos recollits en cinc volums i titulats Bestiari, realitzats el 1945, però sense text. Alguns d'aquests dibuixos foren exposats, entre d'altres -juntament amb deu escultures- a la sala d'art ARTUR RAMON de Barcelona a finals del 1987, sota el títol de El Bestiari de Josep Granyer.
- (6) Vegi's el punt G.1 de L'Albufera de València.
  - (7) Vegi's la nota 10 de Castilla.
  - (8) JOAN B.CENDRÓS fundà Òmnium Cultural el 1961 juntament amb LLUÍS CARULLA, FÈLIX MILLET, PAU RIERA I SALA i JOAN VALLVÈ I CREUS.
  - (9) Transcripció del contingut de la carta enviada per JAUME PLA a JOAN B.CENDRÓS el 15 de gener de 1964.
  - (10) Transcripció del contingut de la carta enviada per JAUME PLA a JOAN B.CENDRÓS el 12 de febrer de 1964.

BESTIARI
NOTES

- (11) Si recordem la carta escrita per JAUME PLA a JOAN B.CENDRÓS el 15 de gener de 1964, es parlava de 156 poesies en lloc de 154. Segurament se'n deuriem suprimir dues o potser va ser un simple error de màquina. De totes maneres, sabem del cert que tant en aquestes Edicions com a les Obres Completes n'hi consten 154. (CARNER, Josep.- Obres Completes. Pròleg a la Poesia, de Marià Manent. Pròleg a la Prosa, de Maurici Serrahima. Barcelona, Ed.Selecta, Biblioteca Perenne, 1968, vol.23.)
- (12) FUSTER, Joan .-Obres Completes II.Diari 1952-1960. Introducció de l'autor. Barcelona, Edicions 62, Col.Ciàssics Catalans del segle XX, nº6, 1979 (2ª edició) (1ª edició, 1969).
- (13) Els exemplars del Bestiari d'Edicions Nauta són iguals que els de LA ROSA VERA llevat del fet que allà on hi ha el nom de l'editorial, ara hi diu "Edicions Nauta":

JOSEP CARNER

BESTIARI

JUSTIFICACIÓ PER

JOAN FUSTER

PRÒLEG PER

PEDRO LAÍN ENTRALGO

EDICIONS NAUTA
BARCELONA
S.C.A.R.V.

**BESTIARI
NOTES**

Com es pot veure, a la portada també hi manca la frase "Retrat a la punta seca per Jaume Pla", ja que el gravat no apareix en el llibre.

Aquesta edició es va fer, en part, per als treballadors de l'editorial que estaven interessats en tenir l'exemplar i no podien adquirir el de bibliòfil. El disseny de les pàgines, la tipografia, la compaginació del text i tota la composició del llibre, fins el color de les lletres, són amb tot iguals a l'exemplar de bibliòfil de LA ROSA VERA, només varia el tipus de paper (allisat Torras Domènech) i el seu color acigronat. Ni el pròleg, ni la justificació, ni el llibre estan signats per llurs autors.

La Biblioteca de Catalunya posseeix l'exemplar número 00501 i un EXEMPLAR DE COL·LABORADOR d'Edicions Nauta.

Les mides de l'exemplar nº 00501 són:

E.5.C: 260 x 185

E.5.F: 250 x 175

(Regº 294846 i Sigº 12-IV-61). Aquest exemplar fou comprat al Sr. J. ESTREMS l'any 1964, per la quantitat de 225 h.

Les mides de l'EXEMPLAR DE COL·LABORADOR són:

E.5.C: 250 x 180

E.5.F: 240 x 170

(R. 303.265 i Sig. 83-8º 7676). A la contraportada hi ha una "D" indicant que el llibre fou donat a la B.C. l'any 1965 per la mateixa editorial. Això es feia per donar més renom a l'editora en senyal d'activitat i prosperitat.

- (14) La linotip, màquina de compondre, fon el metall en peces que contenen les lletres de tota una línia. Si s'ha de corregir algun mot, cal fondre i compondre de nou tota la ratlla.
- (15) El poema Plany de l'àguila, de la pg.23, porta el reclam "Qui sab?" i després, al darrera, diu "Qui sap?", escrit correctament.
- (16) Segons la justificació del tiratge hi hauria d'haver el coure inutilitzat del retrat de CARNER, però la B.C. no el té. Sabem, en canvi, que es troba als tallers de JAUME COSCOLLA, on es va estampar. Al costat de les paraules "coure inutilitzat" de la justificació d'aquest EXEMPLAR ÚNIC hi ha una nota en llapis que diu "pendent d'arribar". A hores d'ara s'estan fent els tràmits corresponents a fi que la planxa vagi a pa-

BESTIARI
NOTES

rar a mans del propietari, tal com ho estableix la compra.

- (17) Mostrem aquí les fotocòpies reduïdes del manuscrit i del llibre:

EL MOSQUIT

- Parlar mal de nostra mena,
és mania dels estius;
tanmateix no anem, els mascles,
cap vivent a alleugerir;
és només que la femella
la que pica, i pica fi.
I, en aquest detall entesos,
cal que us digui tot seguit
que una mica de sagnia
és potser mitjà felicitat
d'evitar les feridures,
sobretot si es fa sovint -
Ah! jo francament detesto
un solitari veí
que a les hores de la nit
com dona toms un brunzit,
la femella, al vol, esclafa
com si fos tot aplaudint.

EL MOSQUIT

-Parlar mal de nostra mena,
és mania dels estius;
tanmateix no anem, els mascles,
cap vivent a alleugerir,
és només que la femella
la que pica, i pica fi.
I, en aquest detall entesos,
cal que us digui tot seguit
que una mica de sagnia
és potser mitjà felicitat
d'evitar les feridures,
sobretot si es fa sovint.
Ah! jo francament detesto
un solitari veí
que si des del llit escolta
com dona toms un brunzit,
la femella, al vol, esclafa
com si fos tot aplaudint.

En el Museu Zoològic, (op.cit.nota 5), JOSEP CARNER ja havia escrit un poema dedicat a aquesta bestiola i que fa així:

20. El mosquit

-Contra els que volen artistes,
però els voldrien de franc,
fet el meu poquet de música
prenc una gota de sang.

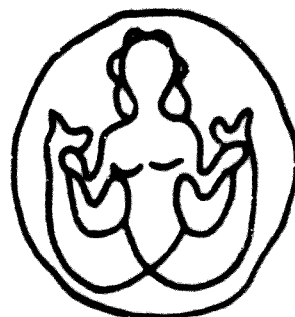
- (18) Aquestes dues proves no estan relligades amb el llibre sinó que van a part.

BESTIARI
NOTES

- (19) Reproduïm aquí la filigrana que recull ORIOL VALLS amb la referència 1768 (1441) i la de C.M.BRIQUET amb la 13891. Aquestes dues són les que mostren més similitud amb la del llibre que estudiem. A la d'ORIOL VALLS hi manca el cercle on està tancada la sirena i la forma dels cabells és diferent, essent més igual a la del Bestiari la que reproduïm de C.M. BRIQUET. Ambdues donen, però, una visió molt aproximada de l'original.
Segons ORIOL VALLS, aquesta filigrana prové d'Itàlia i es trobava també en relleus i claustres com el de la Catedral de Tarragona, per exemple.

O.Valls 1768 (1441)

C.M.Briquet 13891

VALLS I SUBIRÀ, Oriol.- El papel y sus filigranas en Catalunya. Amsterdam, The Paper Publications Society, MCMLXX, Tomo I, pp.415.

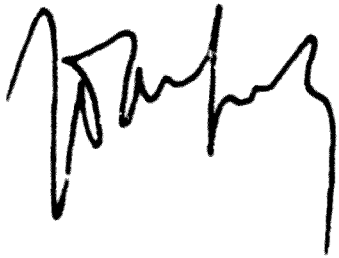
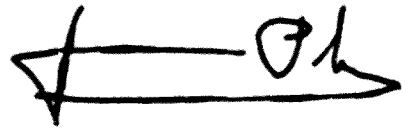
Idm. Tomo II, pg.262.

BRIQUET, C.M.- Les Filigranes. Dictionnaire historique des marques du papier dès leur apparition vers 1282 jusqu'en 1600. Leipzig, Verlag von Karl W. Hiersemann, 1923, 2ème. édition, Tome quatrième.

- (20) Pel temps que JAUME PLA preparava el Bestiari era professor de Les Arts del Llibre juntament amb BACHS, que donava classes de tipografia. Semblava adient que, essent companys de treball, JAUME PLA li encomanés el llibre a ell i així ho féu.
- (21) El retrat fou tret del natural el dia que JOSEP CARNER complia vuitanta anys.

L'ALBUFERA DE VALÈNCIA

A stylized handwritten signature in black ink, consisting of several loops and a long vertical stroke at the end.A handwritten signature in black ink, featuring a long horizontal line with a small loop at the end.

FITXA GENERAL

G

AUTOR: JOAN FUSTER

TÍTOL: L'Albufera de València. Text de Joan Fuster. 17 gravats al burí de Jaume Pla

LLOC: Barcelona

EDITORIAL: Edicions de La Rosa Vera

ANY: 1970

G.1

JOAN FUSTER I ORTELLS (Sueca, Ribera Baixa, 1922). Escriptor. Llicenciat en dret l'any 1947. Ha col·laborat en la premsa local del seu país, a la de Barcelona i a la de Madrid, essent aquesta una de les facetes més seguides i destacades de la seva professió com escriptor.

Amb El descrèdit de la realitat, inicià el 1955 una

brillant carrera com a assagista amb un vocabulari precís, hàbil en els adjectius i incisiu en els temes.

Alternà aquests afers amb l'erudició, la història i la crítica literària. També escrigué antologies de prosa.

La seva dedicació als temes valencians culmina el 1962 amb la publicació de Nosaltres els valencians, Qüestió de noms i El País Valencià, llibres fonamentals i bàsics per conèixer el tarannà històrico-cultural del País Valencià.

També dins d'aquesta temàtica publicà el llibre L'Albufera de València (1970), editat per LES EDICIONS DE LA ROSA VERA i que és l'obra que ara ens ocupa.

L'any 1975 obté el premi d'Honor de les Lletres Catalanes i tres anys més tard entra a formar part de l'Institut d'Estudis Catalans com a membre agregat. Aquest mateix any, el 1978, és nomenat president d'Acció Cultural del País Valencià, institució per a la defensa i promoció del patrimoni cultural, artístic i natural de tot el País Valencià.

El 1983 rep la Medalla d'Or de la Generalitat de Catalunya.

JOAN FUSTER és considerat dels millors assagistes catalans pertanyent a les generacions sorgides a la postguerra. Té una gran personalitat intel·lectual i la seva obra ha passat en molt l'àmbit merament literari, incidint fortament en les opinions polítiques i la vida civil i cultural dels Països Catalans.

El 18 de juliol de l'any 1986, als 63 anys d'edat, va obtenir la càtedra d'Història Social de la Llengua Catalana de la Universitat de València on treballava com a professor no numerari des del 1983. (1)

JAUME PLA I PALLEJÀ (Rubí, 1914) (2).

G.2

JOAN FUSTER, que ja havia col·laborat amb LA ROSA VERA glossant un gravat de ROSER BRU per la col·lecció DOTZE TEMES DE CIRC, dirigint-se a JAUME PLA li digué:

Escolta, m'agradaria fer un llibre d'aquests tan estranys que fas tu. (3)

JAUME PLA ho va trobar fantàstic i recollí la proposta. La idea de l'Albufera la tenia al cap des de feia temps i aquella ocasió no es podia deixar perdre. A més, tal com reconeix en l'apartat "Unes paraules del gravador", fer un llibre amb en FUSTER li feia una gran il·lusió. D'aquesta manera, doncs, s'engendrava i naixia aquesta obra. (4)

Pocs gravats trobem en el llibre que pertanyin a l'Albufera pròpiament dita ja que la majoria són terres dessecades per la mà de l'home i utilitzades per al conreu. Per això, JAUME PLA sempre hi anava a l'hivern, quan tots els arrossars estaven inundats per l'aigua. Quan l'arròs és verd i gros ja no té cap encant, diu ell.

JOAN FUSTER no sabia realment com eren les planxes. Text i gravats es feien alhora. No fou fins al final quan l'escriptor veié com eren les estampes. De tota manera, com que era un text molt general no hi havia una relació tan estreta entre gravat i literatura com succeïa, per exemple, a Castilla. A més, JOAN FUSTER coneixia altres obres i llibres de JAUME PLA i sabia com treballava.

Els gravats sempre eren trets del natural. Primer feia el dibuix i després el gravava. Ho féu per etapes, però bastant seguides:

Aprofitava una mica el pretext per anar a l'Albufera, perquè anar a l'Albufera era....., era la felicitat. (5)

Quant al text, que podria haver estat una mica pesat i avorrit, FUSTER, amb el seu humor corrosiu i satíric, va aconseguir elaborar una aproximació a l'Albufera de València amb uns comentaris de lectura amena i divertida sobre un tema perillós i atapeït. El text, però, era un xic curt i no donava prou de sí per un llibre (6). Davant d'aquest problema, el gravador -i alhora director de la composició de l'obra- va pensar en la possible solució de fer el cos de la lletra més gran:

Però fer el cos més gros em semblava una mica excessiu perquè aquest llibre tampoc no és pas la Bíblia. Llavors vaig fer això (es refereix a la distribució del text ocupant només mitja plana del llibre) per dos motius: primer, per allargar el gruix del llibre; segon, perquè aquesta manera de compondre el foli trobo que feia bonic. A més a més, és l'única vegada que he fet servir el nom dels autors en un costat i el títol en l'altre, i això equilibrava les planes. I després també hi havia un altre "arrière pensée", que diuen els francesos, i era la possibilitat que si un dia d'això se'n volia fer una edició corrent, es podia treure el text d'aquí, i així ja quedava amb una mida de llibre normal. (7)

Però, malauradament, aquesta possibilitat no s'ha dut a terme, al menys fins ara.

Tampoc JOAN FUSTER ha publicat el seu text en lloc i per tant no es troba sinó editat per LA ROSA VERA (8). La llibreria Tres i Quatre de València ho volia dur a terme en altre temps però es quedà tot en bones intencions i prou.

G.3

G.3.1

1. Portadella.
2. Frontispici gravat al burí.
3. Portada a dues tintes (negre i taronja) compaginada amb un tipus de lletra i diferents cossos:

L'ALBUFERA DE VALÈNCIA

TEXT DE
JOAN FUSTER
17 GRAVATS AL BURÍ DE
JAUME PLA

LES EDICIONS DE LA ROSA VERA - BARCELONA, 1970

4. Justificació del tiratge.
5. UNES PARAULES DEL GRAVADOR
6. Setze gravats al burí distribuïts al llarg de set capítol que els glossen.
7. Índex.
8. Colofó.

G.3.2

És una edició de 120 exemplars repartits com segueix:

D'aquest llibre se n'ha fet una tirada de 120 exemplars sobre paper de fil fabricat especialment per la casa Guarro amb la filigrana de l'editorial i numerats a premsa.

Estan repartits de la manera següent:

EXEMPLAR ÚNIC. amb el dibuix original d'un gravat i el coure corresponent; les proves d'estat de tots els gravats, una col·lecció de proves dels gravats signats i una tirada amb les planxes ratllades.

10 exemplars numerats del II al XI amb un dibuix original i la planxa corresponent i una col·lecció de tots els gravats signats.

89 exemplars, numerats del 12 al 100.

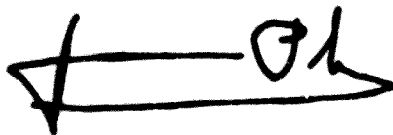
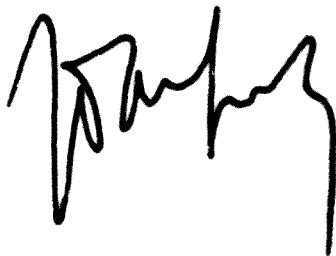
10 exemplars de col·laborador, marcats de la A a la J, fora de la venda.

10 exemplars que porten la menció *Exemplar d'autor*.

Tots els exemplars estan signats per l'autor i el gravador. (9)

G.3.3

Els exemplars estan signats per l'escriptor i el gravador (i així consta en la justificació del tiratge), autògrafament i a tinta, al peu de dita justificació, tal com es reproduïx tot seguit:

G.3.4

L'obra està compaginada i impresa a la S.A.D.A.G. amb la tipografia següent:

"Unes paraules del gravador", amb lletra P.c.de
cos 18 i el text amb la P.r. de cos 14.

G.3.5

Les planxes són de coure i n'hi ha un total de disset, gravades totes elles al burí. Una estampa conforma el frontispici i les altres setze són ilustrades amb els comentaris de JOAN FUSTER sobre l'Albufera.

Tots els gravats tenen les mateixes dimensions (pl: 200 x 300, ps: 200 x 295), llevat del número 10 que és més petit (ps: 200 x 275) (10).

Els burins foren estampats per JAUME COSCOLLA.

Catorze de les planxes es troben actualment a la Secció de Gravats de la Biblioteca de Catalunya, cedides per JAUME PLA el 28 de maig de 1986 (11).

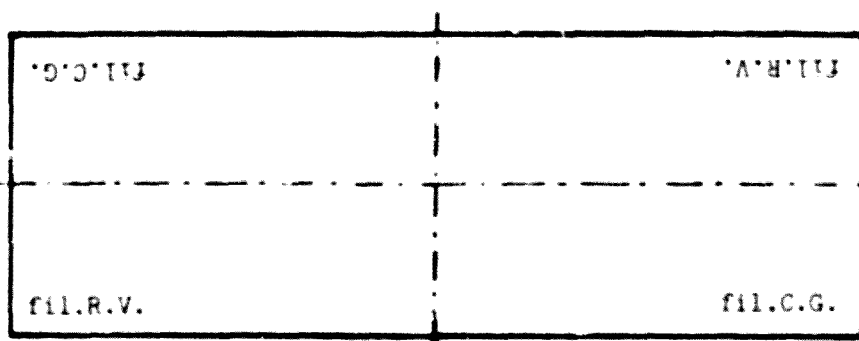

G.3.6

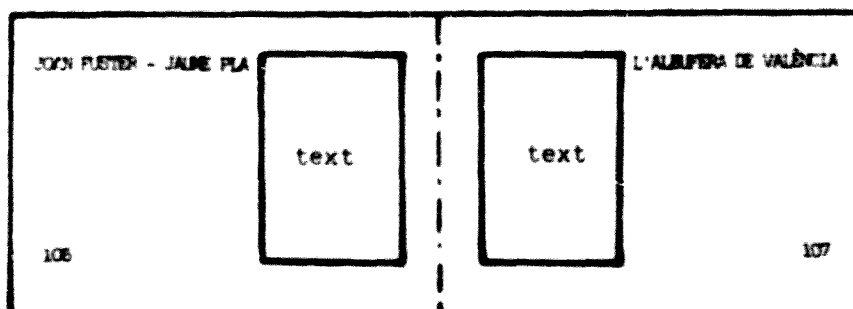
És el catorzè llibre editat per LES EDICIONS DE LA ROGA VERA i el vuitè il·lustrat per JAUME PLA en aquestes edicions.

Tots els gravats foren trets del natural, però n'hi ha dos que són natures mortes i no pas paisatges com la resta. Paisatges on mai no hi ha ni un núvol al cel.

El paper que va elaborar la casa Guarro per l'edició del llibre venia en un plec de vuit planes i fou tirat en forma de quatre:

El text sempre presenta la mateixa distribució i els gravats, llevat el del frontispici, vénen estampats a les pàgines imparelles i no porten mai lletra impresa al dors:

El nom dels autors, el títol de l'obra i els números de les pàgines són impresos en taronja.

FITXA ESPECÍFICA

E

E.1

Exemplar nº 88 de l'edició de 89 numerats del 12 al 100.

E.2

Vegi's el punt G.3.1.

E.3

Pertany a la Biblioteca de Catalunya.

E.4

Adquirit per compra a LES EDICIONS DE LA ROSA VERA (JAUME PLA) l'any 1984, per la quantitat de 125.000 M.

E.5

E.5.C: 270 x 380

E.5.F: 260 x 365

E.6

124 pg. illustr. + 16 pg. s.n. illustr.

E.7

17 gravats al burí: 1 al frontispici i els altres 16 distribuïts pels set capítols que componen el text.

E.8

Paper de fil Guarro, amb barbes, alternant les filigranes R.V. i C.G., com a Castilla.

E.9

El llibre és enquadernat amb una tela tipus arpillera de color blanc i beige i va col·locat dins d'un estoig de cartó folrat que medeix 280 x 378. Per un costat es veu el lloc del llibre on, en un paper enganxat, s'hi llegeix: JOAN / FUSTER/ I / JAUME / PLA / L'ALBUFERA DE VALÈNCIA / (emblema Rosa Vera) / BARCELONA / 1970 /, a dues tintes (negre i taronja).

Totes les estampes porten el segell de la B.C. imprès al marge, exceptuant la del frontispici, la nº7, la nº12 i la nº14.

Cap gravat no està signat i tots porten un full de paper brillantina al davant, relligat amb el llibre, menys el del frontispici que es veu arrencat.

A la contraportada hi ha el número de registre de la B.C.:

R. 515.849 i una "C" que vol dir que l'exemplar fou adquirit per compra, tal com hem esmentat abans.

Les guardes del llibre són del mateix paper que els fulls de l'edició (guardes blanques).

A l'a.i.d. de la guarda final hi ha un paper enganxat amb el número de registre i la signatura del llibre: Sig. 096 (Pla) Fus.

Algun full està tacat pels fongs de la humitat, però no les estampes.

L'exemplar era intons i es van haver d'obrir els fulls perquè mai ningú no l'havia consultat fins al moment.

La Biblioteca de Catalunya posseeix 14 planxes d'aquest llibre, tal com hem citat en el punt G.3.5, envernissades amb vernís transparent i amb els solcs carregats de tinta negra. Cap d'aquestes planxes està destruïda i vénen catalogades amb un número de registre al dors, en un paper enganxat a la planxa (a l'a.s.d. hi ha el número de la làmina i a l'a.i.d., el número de registre).

A l'a.s.d. dels fulls on hi ha estampats els gravats, en llapis, hi ha una xifra que correspon a la catalogació de les planxes (1,2,3,4...) La del frontispici no en porta cap, però a l'a.s.e. hi diu: lám.front.

Seguint doncs l'ordre de catalogació de la B.C., passem a analitzar les il·lustracions numerant-les d'1 a 16, més la del frontispici.

ANÀLISI DE LES ILLUSTRACIONS

BURÍ FRONTISPICI

III: es tracta d'una estampa molt simple de dibuix on hi podem veure, a la línia de l'horitzó i aïllades les unes de les altres, unes cases que es reflecteixen a l'aigua. Al fons, una silueta molt delicada d'unes muntanyes que també s'emmirallen en els arrossars. Darrera d'aquestes muntanyes, que sortiran en diversos gravats, hi ha el poble de Cullera.

El burí ocupa tan sols la meitat de la planxa.

IX: el gravat presenta algunes falles d'entintat però que són gairebé insignificants. La talla és profunda arreu, exceptuant el perfil de la muntanya que és d'un sol traç i contrasta amb la força de l'entramat de les cases. El nivell de l'aigua forma un eix entre dues zones totalment simètriques.

La planxa d'aquest burí es troba a la B.C. catalogada com segueix: lám.front. / RP 5363. A l'a.s.e. del revers del metall hi ha un número "5" gravat.

Una albufera, segons la definició que ens dona el Fabra, és una "llacuna formada d'aigua de mar en platges baixes, bufera." Aquest mot prové de l'àrab "al buhera" que vol dir "el llac".

L'ALBUFERA I EL CICERONE

(pg.9-23) Un gravat.

Situada a la Ribera Baixa del Xúquer, l'Albufera de València passà a formar part de la ciutat de València, al mateix temps que la Devesa adjunta, l'any 1911.

El cicerone, i tornant a recórrer al Fabra, és aquell "qui mostra als forasters les antiguitats, curiositats, etc. d'una població, edifici, etc."

El cicerone, en el nostre cas, és el propi JOAN FUSTER qui, de la mà de la seva ploma, amb gran habilitat i poder d'observació, ens descriu l'Albufera en dues vessants: la geogràfica i la psicològica dels seus habitants.

De manera directa i pràctica, sense embuts, FUSTER ens dóna un perfil de l'Albufera i de la relació que hi ha entre ella i els homes i dones que allà hi viuen, de les seves aspiracions com a camperols i homes realistes que toquen de peus a terra i que volen productivitat i no pas aigua.

Amb una lectura sempre amena i rica en vocabulari de la zona, ens mostra i explica l'evolució d'aquelles terres que el van veure néixer i de la seva dependència amb l'arròs:

O plantar arròs, o passar gana: aquesta era l'alternativa. La terra que ocupaven no es prestava a moltes més oportunitats. I plantaren arròs. (pg.15)

Les temporades que l'arròs es ven bé, els pobles i els poblets de la Ribera presenten una superfície més somrient i més plàcida. S'hi construeixen cases noves, hi ha una ostensible elevació en la taxa de casaments, s'hi nota una major assistència a les processons. Tot sembla més afectuós: les senyoretas, el sol, la conversa

dels culs de cafè. I és que els diners hi circulen amb una lleugera fluència. (pg.16)

BURÍ 1 pg.17

III: la part gravada ocupa dues terceres parts de la planxa i ens mostra una panoràmica general de l'Albufera, o millor dit de la part dessecada de l'Albufera. En primer terme hi tenim uns arrossars, amb aigua encara, i tan sols unes quantes plantes treuen el seu caparró. A la línia de l'horitzó hi ha algunes cases i alguns arbres. A la part esquerra, les cases es converteixen en blocs de pisos.

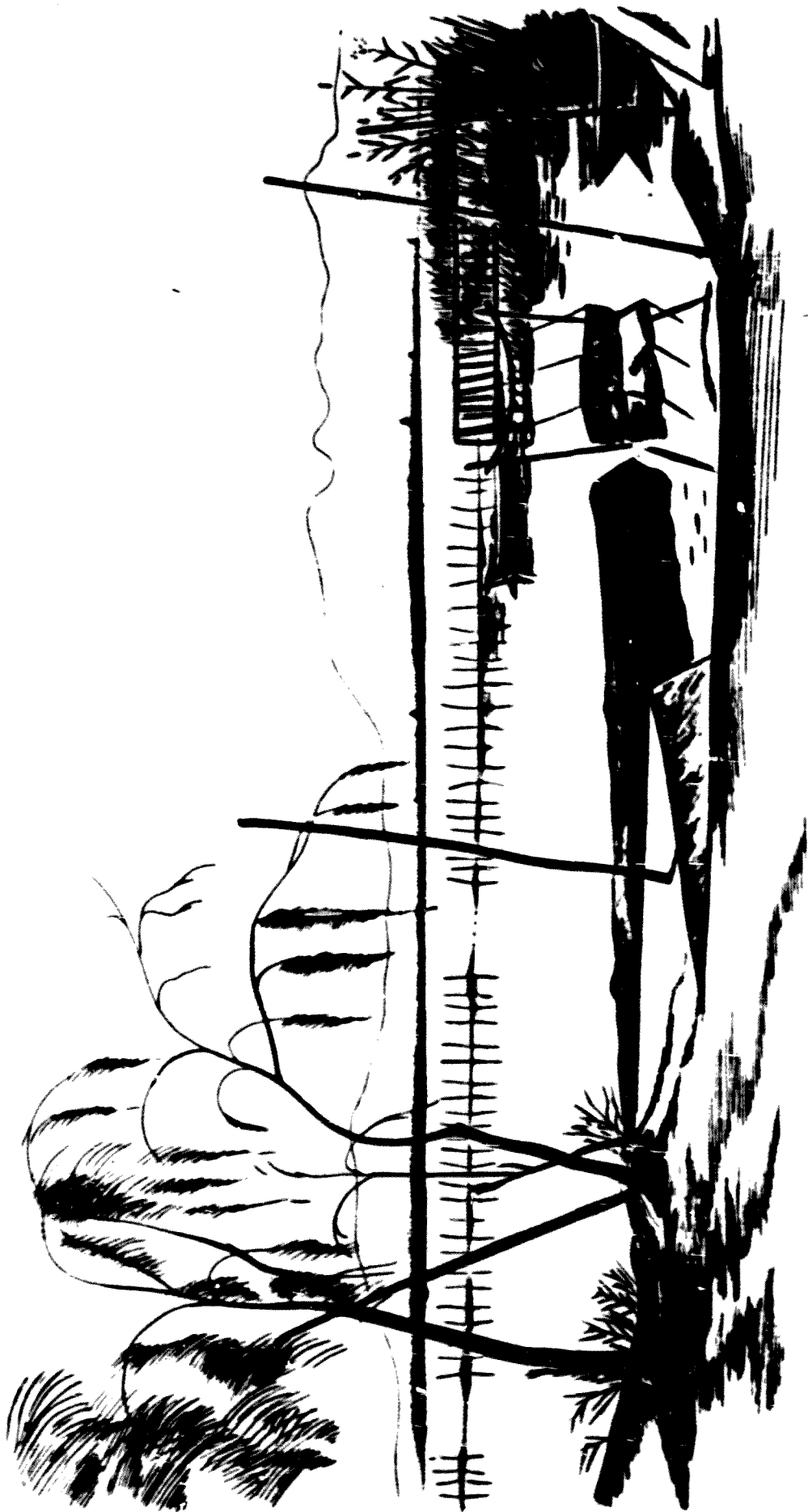
IX: el traç del burí és gairebé tot paral·lel, sense trama, però jugant amb les direccions d'aquestes paral·leles. La planxa és a la B.C. catalogada: làm.1 / RP 5364.

En aquest capítol, i com a "primera referència", l'escriptor ens porta a donar una volta amb cotxe per l'encantadora i pintoresca carretera de l'Albufera -dita del Saler- que va de València a Sueca, tot fent-nos adonar tant del paisatge i la seva geografia com dels motius que provocaren la seva transformació.

Remetent-se a cronistes i estudiosos de la zona, ofe-

PRIMERES REFERÈNCIES

(pg.23-39) Dos gravats.

Prova en estat definitiu del burí 2 que pertany a l'exemplar A
de JAUME PLA.

reix un gran ventall de raons i de punts de vista de diverses persones i ideologies, tot afegint-hi una visió molt original en mostrar aspectes ben curiosos de la tradició, del què era i del què és ara l'Albufera, emprant els seus adients i característics jocs de paraules.

Després d'haver llegit el capítol, hom pot imaginar-se un plànol amb un conjunt de pobles, boscos, rius, muntanyes i altres accidents geogràfics que s'afilieren tot embolcallant la massa d'aigua de la bufera.

BURÍ 2 pg.25

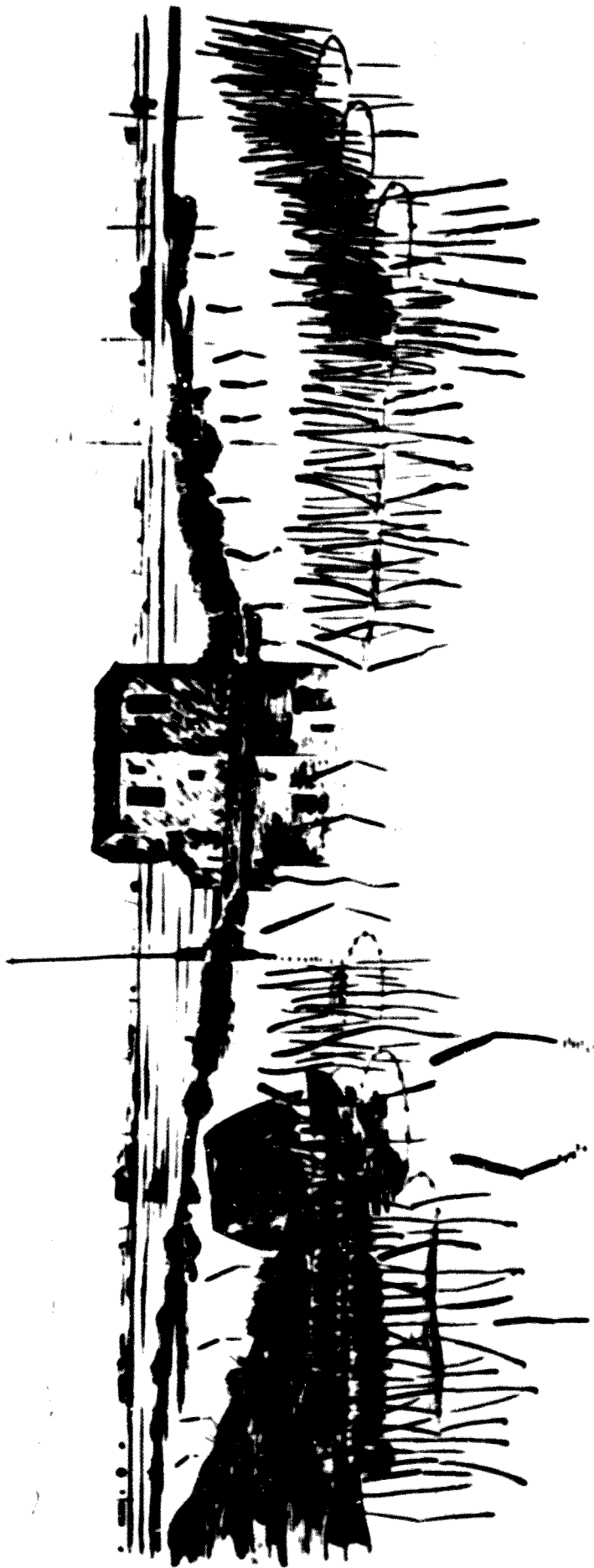
III: veiem el perfil d'unes muntanyes al fons, molt suaus, i un fragment de l'Albufera amb un seguit de pals que aguanten les xarxes dins l'aigua per a pescar i on s'hi reflecteixen. Ara sí que es tracta de la part aquosa del llac i no pas dels arrossars. En primer terme, a l'esquerra, un tros de terra amb uns arbres sense fulles; i dues barquetes que reposen damunt la calma de l'aigua, a la dreta.

IX: el burí gairebé no presenta trames, però apareixen uns traços més llargs i decidits que en els anteriors. Podem apreciar unes lleugeres mancances de tinta a les zones més suaus de línia.

La planxa es troba a la B.C.catalogada com:làm.2 / RP 5365.

BURÍ 3 pg.33

III: apareixen de nou les muntanyes darrera de les quals hi ha Cullera. Al bell mig de la planxa hi ha una casa envoltada d'aigua, amb tot de pals i xarxes que s'emmirallen creant un joc de línies i direccions

Prova en estat definitiu del burí 3 que JAUME PLA numera "3er estat"
i que correspon a l'Exemplar A.

molt mogudes. Pel darrera, l'aigua que es veu és la dels arrossais.

A l'esquerra es veu una "barraca", però sense parets, com si fos una tenda de campanya on el sostre fa a la vegada de sostre i de paret. També podem apreciar-hi un regitzell de pals de la llum, tant de fusta com metàl·lics i, a l'horitzó, unes quantes cases mig perdudes. De tota manera, la part més important de l'estampa l'ocupa l'aigua.

IX: Hi ha més treball de contratalles que en els anteriors, però normalment -en aquest llibre- JAUME PLA treballa les paral·leles sense creuar-les i aconseguix els diferents tons mitjançant el joc de les variacions de gruixos i de la proximitat de les línies.

...encara que sovint l'Albufera és un pur esclat de llum -de llum tornassolada, irisada, canviant- sempre hi ha, en el fons de l'espectacle, una rígida geometria lineal, un contrast vivíssim de blanc i negre, un contrapunt rítmic de línies i d'espais buits: aquest és el terreny en el qual el burí justifica les seves possibilitats expressives. (pg.7 "Unes paraules del gravador")

La planxa pertany a la B.C. i està catalogada: lám.3/
RP 5366.

El nostre cicerone ens recomana aquest cop ni més ni menys que un viatge en barca per l'Albufera, des de Catarroja al Pujol i a l'hora baixa d'un començament de tardor. FUSTER ens fa palesa la difi-

PASSEIG EN BARCA

(pg.39-50) Dos gravats.

d'expressar amb paraules allò que veiem, sentim o toquem ja que més aviat ens quedem curts o la imatge que donem és falsa.

BURÍ 4 pg.43

III: una diagonal d'esquerra a dreta i de baix a dalt, formada pel marge d'un canal, talla la composició en dos. En un primer terme hi ha una barqueta que apunta la seva proa i, altra volta l'aigua -aquest cop la del canal i la dels arrossars alhora- torna a ser l'element principal de la composició.

A l'horitzó, situat més amunt de la meitat de la planxa, s'hi entreveu la silueta d'unes cases. La uniformitat del cel només es veu trencada per uns arbres que el penetren i per la presència d'una casa d'estructura similar a la del burí anterior.

IX: la planxa és a la B.C. catalogada: lám.4 / RP 5367.

BURÍ 5 pg.51

III: l'estampa es divideix en dues parts, la gravada i la sense gravar que correspon al cel i ocupa just la meitat de la planxa.

Tornem a trobar les suaus muntanyes dolça i lleugerament perfilades. A l'horitzó hi ha dos grups de cases i, en primer terme, tenim un canal i els arrossars plens d'aigua amb petites plantes que ja treuen el cap. A la dreta, una persona desdibuixada mou el seu esquif damunt l'aigua amb l'ajuda d'una perxa.

IX: hi ha una sèrie de talles i contratalles que expressen l'embolic d'herbes que provoca el vent que hi fa. En el ratllat de les cases hi ha alguna mancança de tinta.

Aquesta planxa també es troba a la B.C. catalogada: Làm.5 / RP 5368.

Aquest capítol, tal com referencia el seu enunciat, és el més tècnic de tots per la seva descripció, explicació i evolució de les dimensions de l'Albufera, de les espècies que s'hi criaven o el creixement de la terra. En definitiva, però, i amb molt coneixement de tot el que s'ha escrit i parlat d'aquells paranys, JOAN FUSTER ens vol venir a dir que ningú no sap gaire bé el procés evolutiu de l'Albufera, i que actualment poca gent es preocupa de salvaguardar-la.

Prenent mà de llibres i d'estudis realitzats al llarg de la història, FUSTER ens mostra com l'Albufera ha anat minvant el seu cabdal d'aigües i com la seva forma ha esdevingut més ampla que llarga degut a l'acció de l'home en les dessecacions per a plantar-hi arròs, sobretot en les dues darreres centúries:

ELS DETALLS EXACTES

(pg.53-71) Dos gravats.

Els vegetals de l'Albufera són de vida fàcil i de reproducció ràpida. Naturalment, un bri que s'hi aferma constitueix de seguida el nucli d'una mata: consolida el fang, en provoca més concentració, i canyes i branquillons prosperen amb fecunda exuberància. (pg.67)

Aleshores, les mates, aquests illot tous ocupats pels arbustos i el carritxar, com que ningú no les treu, esdevenen ex-illes, ...tenen condició de terra ferma: de continent, si es vol. Ex-illes, ex-mates, ex-matetes: ex-Albufera. Camps d'arròs, camps d'arròs, camps d'arròs. (pg.68)

BURÍ 6 pg.59

III: a l'horitzó i a l'esquerra, hi podem veure un grup de cases d'arquitectura pròpia de l'Albufera, amb les teulades de teula i, a la dreta, els perfils dels edificis nous de pisos que ens recorden l'arribada de la civilització. En primer terme, on tot són arrosars, una franja d'herbes ens mena, amb la seva direccionalitat, cap al bell mig de l'estampa.

IX: l'aigua presenta molta riquesa i varietat de valors tant per la intensitat de la línia, més o menys ampla o fina, com per la gamma de traços diferents: curts, més llargs, vigorosos, suaus, decidits, tremolosos, segurs, vibrants... Predomina la talla paral·lela i l'aigua sembla talment que es bellugui mentre que en els anteriors sempre romanía calmada.

La planxa és a la B.C. catalogada: Lám.6 / RP 5369.

BURÍ 7 pg.63

III: a l'esquerra del primer terme hi ha una casa amb una roda de molí que pua l'aigua i una gran xemeneia per extraure els vapors. Davant, hi ha un pont que sembla de formigó per sota del qual hi circula l'aigua.

Aquests molins de vapor serveixen per fer anar l'aigua dels canals cap als arrossars.

A l'horitzó, a la dreta, se'ns mostren els edificis de nova construcció que es reflecteixen a l'aigua.

IX: per primera vegada tenim un burí que ocupa tota la pisada de la planxa. La factura és forta i decidida, a la vegada que transparent, i el traç gairebé mai no forma contratalles.

El coure es pot trobar a la B.C. catalogat: Lám.7 / RP 5370.

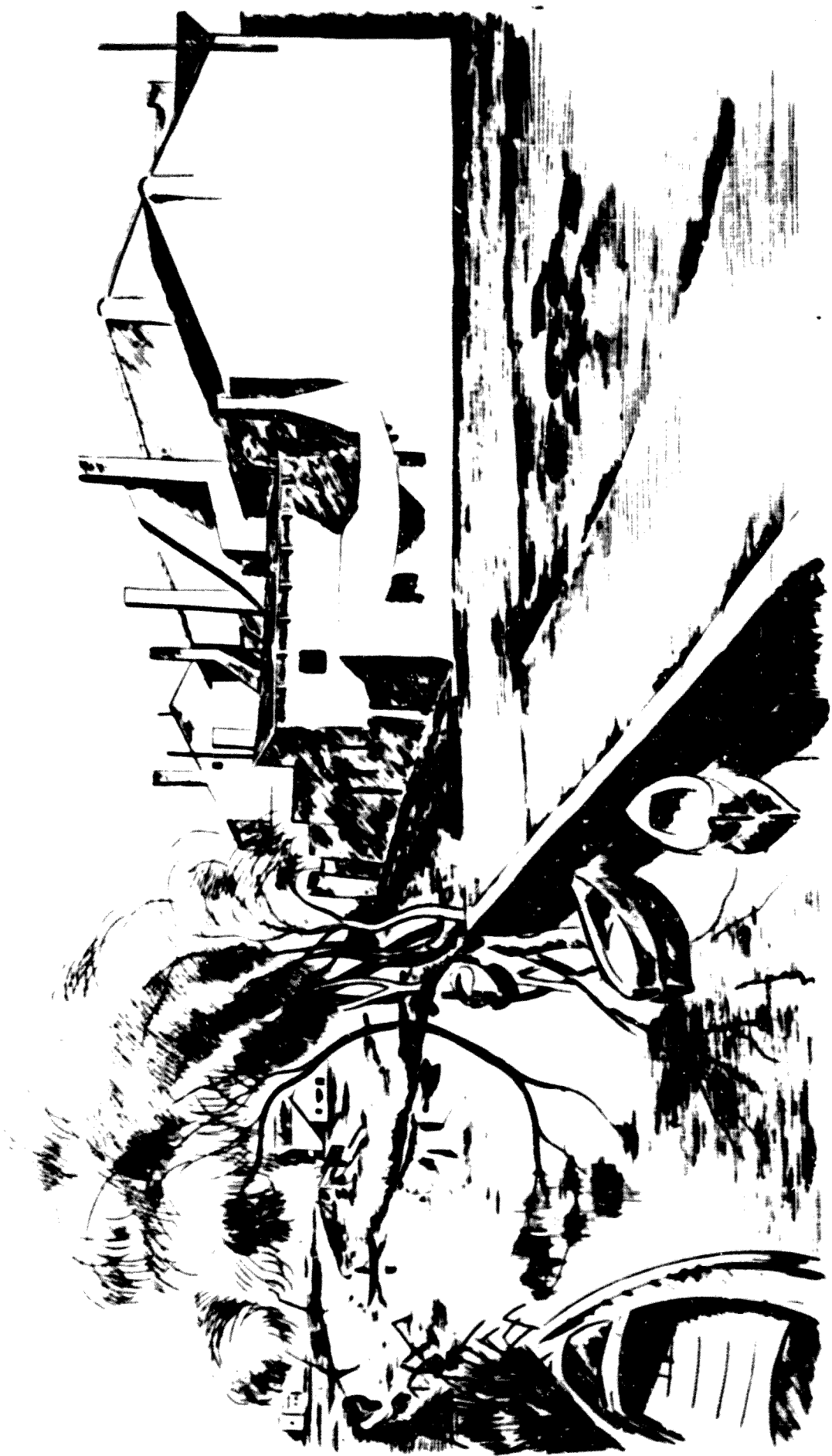
LA LLUITA PER LA VIDA

(pg.72-89) Dos gravats.

Altra volta, però amb exemples i comparacions diferents, JOAN FUSTER ens parla ara dels contrastos entre la part més turística i la part de lluita per la vida dels camperols i dels pescadors que han de viure i morir en aquelles terres.

És sorprenent com JOAN FUSTER sap mostrar aquestes dues vessants de la realitat, la plaentera i falaguera que veu només el turista, i la cruel i difícil de l'home que hi viu i hi treballa.

En acabar el capítol, fa una comparació entre els pescadors i els artistes o els escriptors tot dient que el seu, el dels artistes, no és només un ofici, sinó que és l'ofici més la vanitat. Els pescadors són uns exagerats, sempre se'ls escapa la grossa i així salven l'honor. En

Burí 9. Prova en estat definitiu corresponent a l'exemplar A
de JAUME PLA.

canvi:

*Els artistes i els literats no arribem tan sols a l'es-
crúpol del pescador. Quan rendim l'informe de la nostra
tasca, ens resistim a admetre que "se'ns ha escapat la
més grossa". Estem convençuts que "la més grossa" és el
nostre poema, la nostra aquarel·la, la nostra narració,
el nostre oli, la nostra temptativa teatral...(pg.89)*

BURÍ 8 pg.73

III: de nou, com en el gravat anterior, el burí omple tot l'espai de la planxa i ens presenta dos peixos capiculats dins d'una plata, i tres grans d'all a la part inferior dreta. Els peixos són un llobarro (superior) i una anguila (inferior) (12).

IX: les entalles estan treballades juntes i paral·leles, alternant les curtes en l'anguila i les més llargues en el llobarro. A vegades es creuen, però gairebé només en dues direccions com es va succeint en tots els gravats del llibre quan escau. Els perfils són profunds i fets amb un traç de factura forta i decidida. La línia és en alguns llocs modeladora de la forma. És un treball de traç molt acurat.

BURÍ 9 pg.83

III: altra volta el burí ocupa tota la planxa. A la dreta un seguit de cases amb les característiques xemeneies dels molins i on s'hi fa palesa la radiació del sol per les ombres que projecten; i, a l'esquerra, un rierol o canal -o millor un "carrerot", segons el lèxic de l'Albufera- amb unes quantes barques amarrades i uns arbres que s'inclinen damunt l'aigua com si es volguessin emmirallar. Al fons un barquer s'es-

muny pel canal. Davant les cases hi ha una era per batre-hi l'arròs. Les cases pertanyen al Palmar, del qual FUSTER ens diu que pintaven les parets del nord amb quitrà per servir-les de la humitat. Aquí, però, no es veuen perquè el gravador va dibuixar les de la cara sud.

IX: contrasta el parallelisme de les entalles de les cases i del terra amb les dels arbres, on la talla romboidal o losange marca el ritme del moviment.

La factura és profunda, sinuosa als arbres i gairebé sempre d'un sol traç.

La planxa és a la B.C. catalogada: Lám.9 / RP 5371.

OCELLS I MÉS COSES

(pg.90-108)

Tres gravats.

El capítol comença amb una digressió sobre si la caça és un esport o un recurs humà imprescindible; que si ens acostumem a matar un colom, això ens pot portar a matar més endavant el propi veí; o, si per contra, el fet de caçar sacia els impulsos agressius de l'home.

Queda ben clar però, un cop llegit aquest fragment -i per la seva ironia-, que el nostre escriptor no troba pas bé aquesta afecció.

Enguany, la caça a l'Albufera s'ha reduït a la caça d'ocells. Ja no hi ha ni senglars, ni falcons, ni francollins, ni llúdrics. I l'avifauna ha minvat vertiginosament

degut a la pròpia agricultura, adobs, pesticides, fungicides, etc. que provoquen una degradació accelerada de l'hàbitat de la llacuna.

En aquest capítol, i arran de l'especificitat del tema, es torna a fer palès el gran coneixement de textos i d'escriptors que han tractat l'assumpte de les aus i de l'aviram de l'Albufera, els qual FUSTER recorda amb tota exactitud.

El text, que alterna sovint amb dades científiques sobre els especimens de l'Albufera, és alhora amè i divertit per la manera com compara aquestes dades i aquests sistemes de vida amb l'actualitat.

BURÍ 10 pg.91

III: en aquest gravat, el dibuix està completament al mig de l'estampa (similar al del burí 8). Hi veiem dues aus mortes amb llurs caps a la part esquerra i de potes enlaire, sense cap mena de suport. L'au de més avall és un sarset i l'altra una fotja (13).

IX: el traç és gairebé tot paral·lel, alternant amb uns de més curts i altres de més llargs. Els perfils, com els dels peixos del burí 8, són d'entalles llargues, decidides i profundes.

BURÍ 11 pg.97

III: tenim davant nostre un altre dels paisatges de l'Albufera: a l'esquerra, un fragment d'una casa amb les gallines que picotegen les engrunes; al mig, dues barquetes amarrades en un canal que centra la composició; i la resta la formen els camps d'arròs i un parell o tres de cases més amb les muntanyes típiques

de l'indret i que apareixen al fons.

IX: el traç, com de costum, és gairebé paral·lel arreu, tret de les plantes del primer terme i d'alguna ombra. Les línies llargues són decidides, però vibrants alhora. Els perfils més gruixuts solen ser insistits més d'una vegada, però amb intensitat i duració diferents.

La planxa és a la B.C., catalogada: Làm.11 RP 5372.

BURÍ 12 pg.103

III: aquesta vegada és un caminet de terra el que ens guia cap al punt central de la composició. Una mica més de la meitat de la planxa, la part inferior, és aigua dels arrossars; i a l'horitzó, un regitzell de cases s'afilieren marcant la barrera entre el cel i la part aquosa, la qual gairebé no té dibuix, tan sols al costat de les cases unes entalles paral·leles marquen el seu reflex en el medi.

IX: el coure es troba a la B.C.: Làm.12 / RP 5373.

UNA CUINA SINGULAR

(pg.108-127)

Quatre gravats.

Com ja ens dóna a entendre el títol, aquest cop va de "gourmets". En aquest nou apartat, JOAN FUSTER ens cantarà les excel·lències de la cuina de l'Albufera tot fent constar les misèries culinàries de la pròpia gent del país i en especial dels pescadors.

Novament, l'escriptor es mostra prolífic i gran dominador dels noms autòctons de la zona i de la gent que ha tractat el tema, intercalant-hi -graciosament i amb certa ironia- alguns fets actuals del món culinari.

Malgrat els temps han canviat a l'Albufera i el menjar va una mica més abundant, l'arròs -però- segueix essent l'aliment bàsic d'aquelles contrades. I amb aquest pensament, amb el qual acaba el llibre, i amb les pròpies paraules de JOAN FUSTER volem cloure aquest capítol perquè ens semblen les més adients i les més aclaridores de l'opinió fusteriana. Diuen així:

Els humans del rodal som com les rates igualment "paisanes": "orisivoros", segons don Lluís Pardo. Mengem arròs: és l'aliment més pròxim i més abundant. I ens agrada. "L'arròs fa el ventre gros". Fins ara, el problema no era servir "la línia", sinó senzillament menjar. El volum del ventre era una cosa secundària. I per menjar arròs, per fer "menjivol" l'arròs insípid, la cuina de la Ribera ha posat a contribució quantitats immenses d'enginy. L'enginy suplia la manca de carn i de peix. Quan hi havia la possibilitat de disposar de carn i de peix sense reserves, el resultat són aquelles paelles opípares i barroques, fascinants, temptadores... Però això ja no és l'Albufera. (pg.127)

Sueca, abril del 1970

BURÍ 13 pg.109

III: aquest gravat s'estén per tota la superfície de la planxa i, altra volta, més de la meitat de la composició l'ocupa la part líquida. En primer terme podem veure-hi com treu el nas una embarcació de fusta per entre el canyís. És tot un joc de línies verticals que es trenquen en entrar en contacte amb l'aigua. A l'horitzó: les noves construccions de l'Albufera i un seguit d'arbres sense fulles que queden escapçats

pel marge de la planxa. Tornem a veure els pals de fusta amb les xarxes per a pescar i unes altres d'esteses perquè s'assequin. Són a l'Albufera, pura i simple.

IX: queda aquí molt clara la talla romboidal tipus losange a les ombres de l'aigua del primer terme. Els reflexos del canyís són d'un traç enèrgic i segur.

La planxa és a la B.C. catalogada: Lám.13 / RP 5374.

BURÍ 14 pg.113

III: Tot i que la major part de l'espai gravat el conforma la part aquosa, normalment la composició del dibuix es mou a la part inferior de la planxa. Una gran diagonal d'esquerra a dreta i de baix a dalt ens condueix la mirada cap a un grup de cases. La meitat superior l'ocupa el cel, exent de burí.

IX: les cases són treballades com sempre, amb traços paral·lels de línies rectes que contrasten amb els ritmes de les herbes en moviment i amb els reflexos de l'aigua que, si bé són paral·lels, tanmateix el gravador aconsegueix una sensació de moviment per la diferència d'intensitat de les mateixes.

La planxa d'aquest gravat es troba també a la B.C:

Lám.14 / RP 5375.

BURÍ 15 pg.119

III: al bell mig de l'estampa se'ns mostra una gran "casa pairal" de l'Albufera valenciana envoltada d'arrosars, amb plançons que ja treuen el cap per a veure què passa fora de l'aigua. A la dreta, un camí ample ens mena cap a la casa i cap a l'ermita de Sant Nin i

Sant Non. Som a la muntanyeta dels Sants. A l'esquerra i a l'horitzó, es divideixen els nous edificis formats per blocs de pisos.

IX: exceptuant les estructures de les cases, que són ben rectes, predominen les sensacions corbades del moviment de l'aigua aconseguides també amb rectes paral·leles, més sortides o més entrades, i de diferent intensitat de to.

El metall també és a la B.C. catalogat: Lám.15 / RP 5376. (14)

BURÍ 16 pg.125

III: a primer terme, i agafant tota l'amplada de la planxa, tenim una colla de barquetes d'un sol ocupant, que a l'Albufera en diuen esquif, i unes de més grans que reposen damunt l'aigua. Al mig, n'hi ha una amb un màstil que creua tota la composició de baix a dalt, lleugerament inclinat (15). En segon terme, i a la dreta, veiem unes cases a l'ombra. I, a l'esquerra, unes altres més saltades, ben característiques de la zona. Al fons, les sinuoses muntanyes on darrera hi ha Cullera.

IX: el gravador sempre usa un traç lineal i gairebé paral·lel, compaginant la part gràfica amb la pictòrica de visió de conjunt. L'estampa presenta zones poc netejades.

Després de l'índex i com a colofó del llibre hi trobem el següent escrit:

Els gravats d'aquest llibre els ha estampat

JAUME COSCOLLA

El text l'ha compost i imprès

SADAGCOLOR

de Barcelona

sota la direcció de

JAUME PLA

S'acabà el dia 30 d'octubre de 1970

... ..

Un dels exemplars de col·laborador, concretament l'A, pertany a JAUME PLA i està dedicat, a la justificació del tiratge, per JOAN FUSTER:

D'aquest llibre se n'ha fet una tirada de 120 exemplars sobre paper de fil fabricat especialment per la casa Guarro amb la filigrana de l'editorial i numerats a premsa.

Estan repartits de la manera següent:

EXEMPLAR ÚNIC, amb el dibuix original d'un gravat i el coure corresponent; les proves d'estat de tots els gravats, una col·lecció de proves dels gravats signats i una tirada amb les planxes ratllades.

10 exemplars numerats del II al XI, amb un dibuix original i la planxa corresponent i una col·lecció de tots els gravats signats.

89 exemplars, numerats del 12 al 100.

10 exemplars de col·laborador, marcats de la A a la J, fora de la venda.

10 exemplars que porten la menció *Exemplar d'autor*.

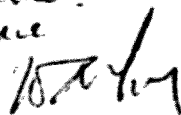
Tots els exemplars estan signats per l'autor i el gravador.

EXEMPLAR A

A Jaume Pla,

que ha sabut veure l'Albifera
amb més "fons" que jo, i
que ha "dit" la seva versió
d'una manera imparable.

Tota l'amistat del
seu col·laborador

DESSIN N° 1 de l'EXEMPLAIRE DE COLLABORADOR A.

A més del conjunt del llibre, completa l'obra una sèrie de proves addicionals -6 dibuixos i 19 proves dels gravats- les quals analitzarem tot seguit donada la seva peculiaritat.

Tres dels dibuixos no sortiran després en el llibre definitiu, per tant els fem constar en primer lloc per poder seguir amb la resta segons la distribució regular dels capítols.

DIBUIX 1

III: tenim uns arrossars en primer terme i una casa de l'Albufera al bell mig de la composició amb la xemeneia característica de les construccions de la zona. Al fons de l'horitzó hi ha altres casetes aïllades i el perfil d'unes muntanyes. Gairebé dues terceres parts del dibuix l'ocupa el cel.

IV: llapis.

V: pp: 225 x 307.

VI: croquis.

VIII: datat "29-X-66", ll., a.i.d.

IX: aquest dibuix no surt al llibre.

DIBUIX 2

III: un grup de cases de l'Albufera amb un canal al mig on s'hi afileren un seguit d'esquifs amb llurs perxes que es reflecteixen a l'aigua formant un joc de línies i direccionalitats.

IV: llapis.

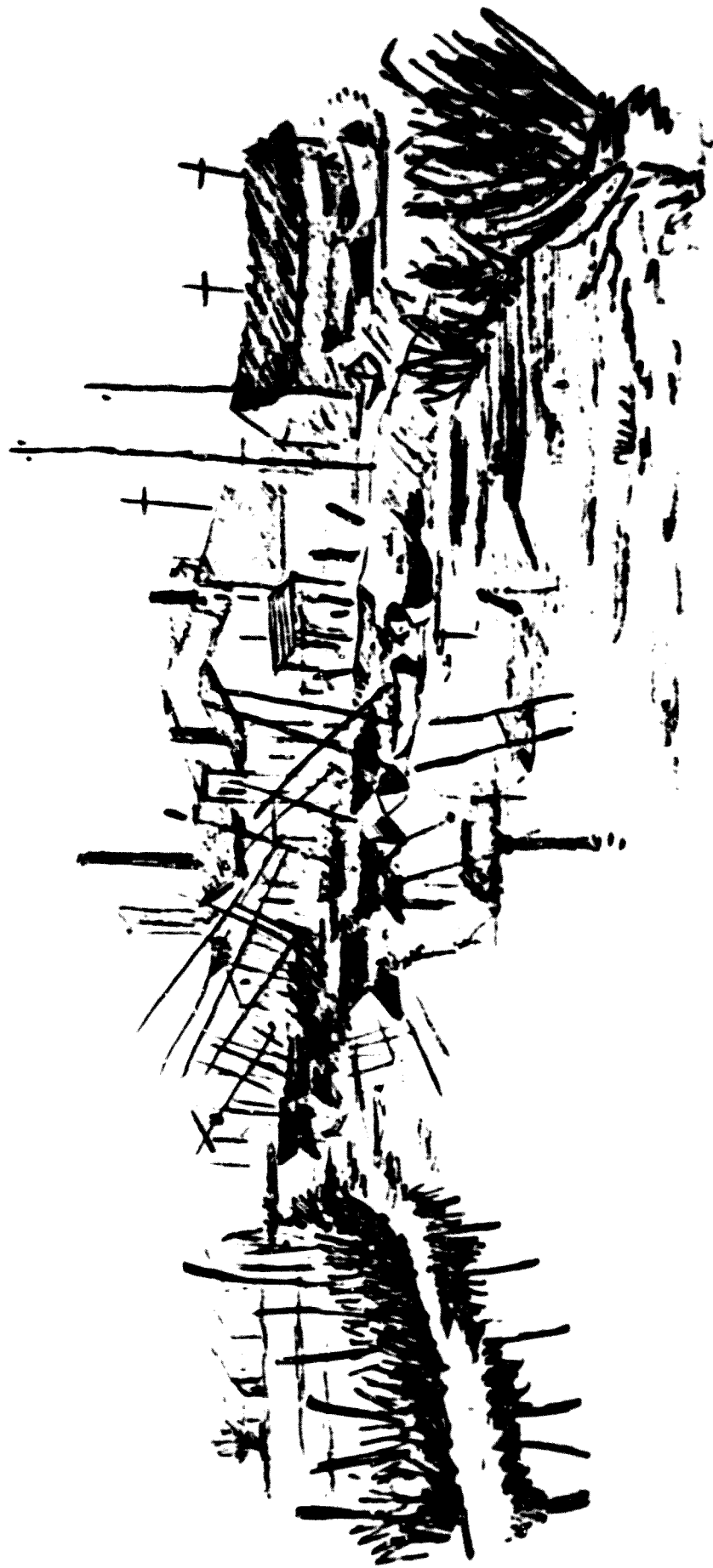
V: pp: 225 x 307.

VI: croquis.

VIII: "El Portet-Catarroja-31/X/66", ll., a.i.d.

IX: no surt al llibre.

Dibuix 2 de 1'EXEMPLAR A.

89 P. V. del - Cotacunga - 31/12/160

DIBUJ 3 de l'EXEMPLAR A.

99/1

DIBUIX 3

- III: la meitat de la planxa l'ocupen els arrossars disposats paral·lelament i coberts d'aigua. A l'esquerra hi ha una casa.
IV: llapis.
V: pp: 225 x 307.
VI: croquis.
VIII: "I/66", ll., a.i.d.
IX: tampoc no apareix al llibre.
-

DIBUIX FRONTISPICI

- III: dibuix invertit del burí.
IV: llapis.
V: pp: 225 x 307.
VI: croquis.
VIII: datat "31/X/66", ll., a.i.d.
IX: la muntanya del fons no surt invertida al gravat perquè era un accident geogràfic massa important i de relleu i no es podia malversar la seva imatge real, que hauria conduït a errors si JAUME PLA no l'hagués mantinguda tal com era.
-

BURÍ 2

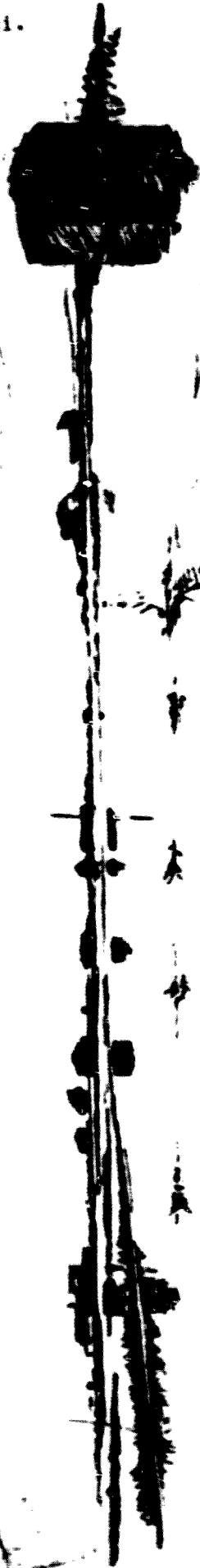
- 1 prova d'estat
1 prova en estat definitiu

P.E.1

- V: pp: 270 x 355.
VI: fil Guarro de color crem amb fil.G. (16).
IX: s.b. Malgrat no hi ha l'estat indicat, podem afirmar que és un estat anterior al següent per la menor quantitat d'entalles, sobretot als arbres i al terra.

Dibuix corresponent al burí del frontispici.
EXEMPLAR A.

001/16

P.EN ESTAT DEFINITIU

V: pp: 270 x 355.
VI: idm. P.E.1
VII: Jaume Pla, ll., a.i.d.
IX: s.b.

BURÍ 3

1 dibuix
2 proves d'estat
1 prova en estat definitiu

DIBUIX

III: dibuix invertit del burí, llevat de la muntanya.
IV: llapis.
V: pp: 225 x 307.
VI: croquis.
VIII: "Perelló, 7-I-66", ll., a.i.d.
IX: a la fotocòpia que adjuntem no s'aprecien les muntanyes perquè a l'original eren molt suaus i la màquina no les va captar.

P.E.1

V: pp: 270 x 355.
VI: idm. burí 2.
VIII: "1er estat", ll., a.i.e.
IX: s.b.

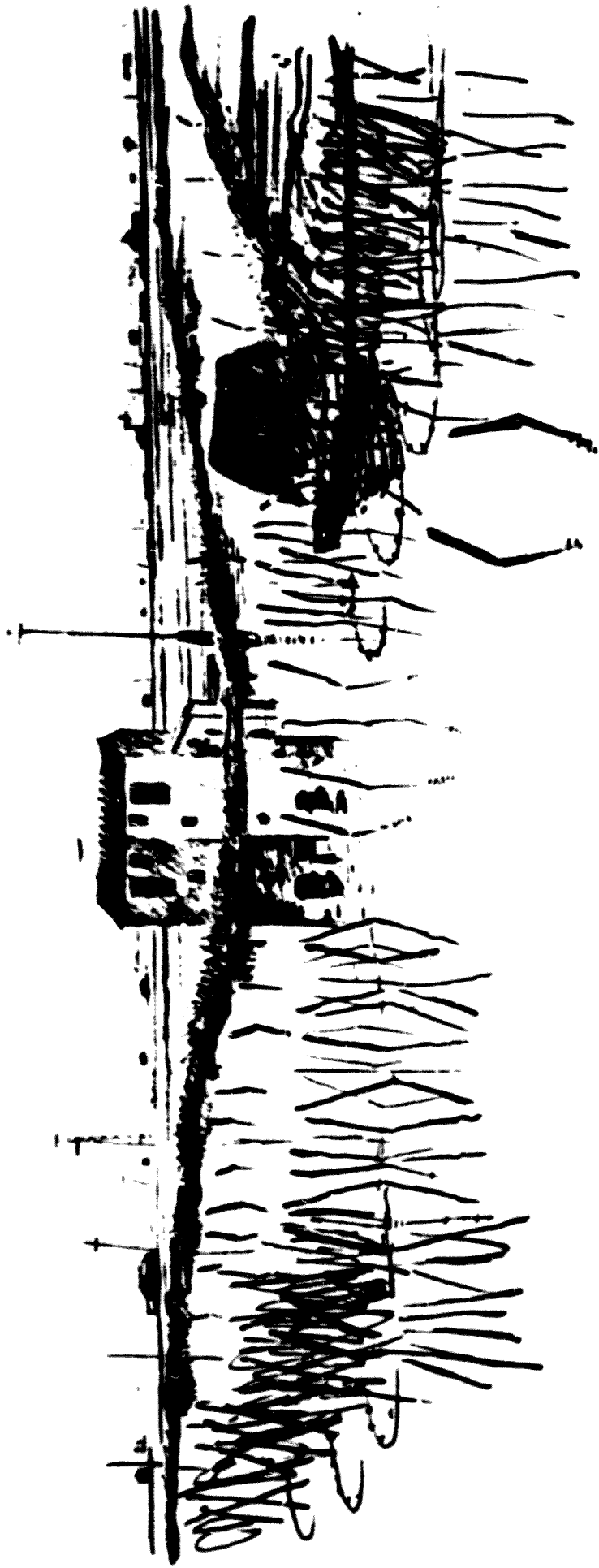
P.E.2

V: pp: 270 x 355.
VI: idm. burí 2.
VIII: "2on estat", ll., a.i.e.
IX: s.b. Noves entalles a l'aigua i a la terra del costat de la barraca.

P.EN ESTAT DEFINITIU

V: pp: 270 x 355.
VI: fil Guarro blanc.

Dibuix corresponent al burí 3. EXEMPLAR A.

2

3

VIII: "3er estat", ll., a.i.e.

IX: la prova ja és com la definitiva però sense bisellar.

BURÍ 4

1 dibuix

DIBUIX

III: dibuix invertit del gravat.

IV: llapis.

V: pp: 225 x 307.

VI: croquis.

VIII: datat "31/X/66", ll., a.i.d.

BURÍ 5

3 proves d'estat

P.E.1

V: pp: 270 x 355.

VI: idm. burí 2, amb fil. R.V.

VIII: "1er estat", ll., a.i.e.

IX: s.b.

P.E.2

V: pp: 270 x 355

VI: fil Guarro blanc.

VII: Jaume Pla, ll., a.i.d.

VIII: "2on estat/1", ll., a.i.e.

IX: s.b. La diferència més notable rau en l'increment d'entalles a la part aquosa i a les herbes.

P.E.3

VI: edició amb fil.G.

VIII: "4rt estat", ll., a.i.e.

IX: s.b. Supposem que la prova numerada com a "3er estat"

Dibuix del burí 4. EXEMPLAR A.

2/11/64

P.E.3 del burí 5. EXEMPLAR A.

P.E.1 del burí 9. EXEMPLAR A.

JAUME PLA la deuria lliurar amb un altre exemplar ja que en el seu no hi és i passa del "2on" al "4rt" Nosaltres la citem com a P.E.3 per seguir l'ordre de les proves que conté aquest Exemplar A que analitzem.

BURÍ 9

1 prova d'estat
1 prova en estat definitiu

P.E.1

V: pp: 270 x 355.
VI: idm. burí 2, amb fil.R.V.
IX: s.b. Malgrat no hi ha l'estat indicat, pel treball del burí es fa palès que aquest estat és anterior al definitiu.

P.EN ESTAT DEFINITIU

V: pp: 270 x 355.
VI: idm. burí 2, amb fil.G.
IX: s.b. Hi ha un notable increment d'entalles i de noves zones dibuixades sobretot a la part del canal. Quant a treball, aquesta prova ja es configura com la definitiva.

BURÍ 10

2 proves d'estat

P.E.1

V: ps: 195 x 298, pp: 250 x 350.
VI: fil Guarro blanc amb fil.R.V.
VII: Jaume Pla, ll., a.i.d.
VIII: "2on estat", ll., a.i.e.
IX: s.b., r.e. Suposem que el primer estat forma part d'algun altre exemplar i per això aquí només hi ha el segon i el tercer.

P.E.2 del burí 10 numerada "3er estat" per JAUME PLA.
EXEMPLAR A.

P.E.2

- V: ps: 195 x 298, pp: 250 x 350.
VI: fil Guarro blanc amb fil.G.
VII: Jaume Pla, ll., a.i.d.
VIII: "3er estat", ll., a.i.e.
IX: s.b., r.e. És molt poca la diferència entre aquesta prova i l'anterior. Tanmateix, encara que subtilment, hi ha un lleuger increment d'entalles de burí que es poden apreciar fàcilment a l'ombra del cap de l'au superior, de la fotja.
-

BURÍ 12

2 proves d'estat

P.E.1

- V: pp: 270 x 355.
VI: idm. burí 2, amb fil.R.V.
VIII: "2/2 1er estat", ll., a.i.e.
IX: s.b. El gravat és poc nítid, com si el burí fos esmossat. A la prova següent i a la definitiva del llibre les entalles ja mostren la netedat del tall de l'eina tan característica d'aquesta tècnica.

P.E.2

- V: pp: 270 x 355.
VI: fil Guarro blanc.
VIII: "2on estat/2", ll., a.i.e.
IX: s.b. A la línia de l'horitzó ja hi ha totes les cases afilerades, però encara hi manquen algunes entalles per ser com la definitiva.
-

BURÍ 13

1 prova d'estat

P.E.1

- V: pp: 270 x 355.

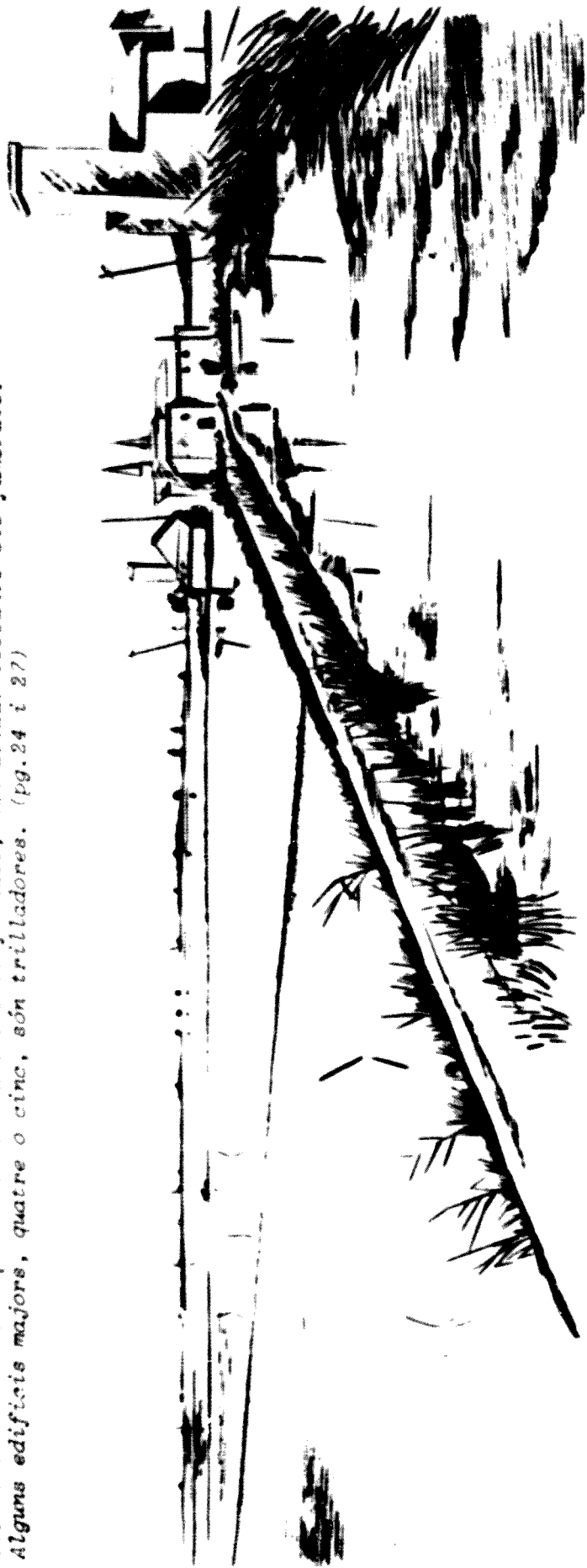
P.E.2 del burf 12. EXEMPLAR A.

P.E.1 del burí 13. EXEMPLAR A.

El nivell impàvid de línia inflexible, abraça l'arrossar i el llac. Intercalades, disperses, un grupat de casetes, algunes amb una singular xemeneia al costat. En un temps, servien de refugi al pagès i a les seves eines, quan el treball es feia intens, o bé albergaven motors per a traure l'aigua dels camps. Com que bufera i camps no difereïren en el ras, hi ha moments que l'aigua no circula com els llauradors voldrien, i han de provocar-ne el curs. Dels vells motors tèrmics, en resten les xemeneies. Les maquinàries actuals electrificades, han deixat cessants els funerals. Alguns edificis majors, quatre o cinc, són trilladores. (pg.24 i 27)

VI: idm. burí 2, amb fil.R.V.
IX: s.b. Tot i que no porta l'estat indicat, encara no és com la definitiva.

BURÍ 14 1 prova d'estat

P.E.1

V: pp: 270 x 355.
VI: idm. burí 2, amb fil. R.V.
IX: s.b. Encara no és com la definitiva i per això la numerem com P.E.1, malgrat no tingui l'estat indicat.

BURÍ 15 1 prova d'estat

P.E.1

V: pp: 270 x 355.
VI: idm. burí 2, amb fil.G.
IX: s.b. Encara falta molt treball d'entalles per ser com la definitiva.

BURÍ 16 2 proves d'estat

P.E.1

VI: edició amb fil.G.
VIII: "2/2 1er estat", ll., a.i.e.
IX: s.b.

P.E.2

VI: edició amb fil.G.
VIII: "2/2 2on estat", ll., a.i.e.
IX: s.b. Increment d'entalles.

.. . . .

P.E.2 del burf 16. EXEMPLAR A.

L'ALBUFERA DE VALÈNCIA
NOTES

- (1) Per més informació vegi's els volums 7 i 16 de la Gran Enciclopèdia Catalana i l'article de MANUEL MUÑOZ aparegut al diari El País sota el títol "Joan Fuster obtiene la cátedra de Historia Social de la Lengua Catalana en la universidad de Valencia" (19-7-1986).
- (2) Vegi's el punt G.1 del llibre 12 gravats i un autoretrat de Jaume Pla que correspon a la seva monografia.
- (3) Entrevista enregistrada amb JAUME PLA el dia 30 de juliol de 1986 a la seva casa de Vallvidrera.
- (4) Adjuntem aquí una sèrie de cartes que escriví JOAN FUSTER a JAUME PLA, mentre feia l'obra, on li explica el seu procés i les dificultats amb què es trobava. Malgrat no hem pogut aconseguir les que va escriure JAUME PLA tot responent-li, creiem que per les dates i per la seva claredat s'entén bé com va anar l'elaboració del llibre:

JOAN FUSTER

S., 24-1j-70

Benvolgut amic Pla:

Confio que durant el mes de març, si hi ha una mica de sort, podré enllestir-te l'original de l'Albufera. Quan en tindrè unes pàgines "potables", te les enviaré de seguida, a fi que puguis fer la "mostra" de propaganda.

A finals de setmana vindré a Barcelona, però només penso estar-m'hi un parell de dies. Si puc, et telefonaré.

Records a tota la família.
Ben cordialment

L'ALBUFERA DE VALÈNCIA
NOTES

Sueca, 17-11j-70

Benvolent amic Pla:

Suposo que vas rebre la meua última carta. Durant la meua estada a Barcelona--com sempre, fatigosa i plena de compromisos--, et vaig telefonar un parell de vegades, però sense èxit. Pacència. Com que suposo que estaràs una mica inquiet respecte al llibre, t'informo que ara m'hi poso de debò. Confio que, si no ve gaire gent a destorbar-me aquests dies de falles i de setmana-santa i pasqua, podré treballar-hi a fons. T'enviaré un capítol per al plec de propaganda, tan bon punt l'hauré passat en net. Ara t'adjunto un esquema del projecte. Com tots els esquemes, o guions, no diu gran cosa. Però, poc o molt, ja pots veure per on anirà la literatura: Molt escassa de "descripcions" i més aviat carregada de petites notícies pintoresques. És l'únic que sóc capaç de fer.

Records a tota la família.
Ben cordialment

L'ALBUFERA DE VALÈNCIA
NOTES

JOAN FUSTER

S., 3-iv-70

Benvolgut amic Pla:

Un d'aquests dies t'enviaré seixanta-si-tants, o més, fulls holandesos, pulcrament mecanografiats a doble espai, per al llibre de l'Albufera. No sé si t'agradaran. Si no t'agrada, et fots, i en pau.

Hauries de dir-me quantes pàgines més necessaries per arrodonir el volum. La matèria dóna molt de si, però no crec que convingui abusar. A més a més, jo tinc altres feines insornables, que m'impedirien de dedicar al tema molt de temps. Tu tens una idea clara del "llibre", en funció de les il·lustracions. Dóna'm ordres, doncs. Aquesta vegada, la paraula "il·lustra" els ninots (amb perdó).

Passaré uns dies a Barcelona, entorn del 23. Confio que ens podem veure.

Records a la família. Cordialment

L'ALBUFERA DE VALÈNCIA
NOTES

S., 24-vj-70

Benvolgut amic Pla:

Et torno les proves novament revisades. Gràcies. Com veuràs, hi he introduït encara alguna emmena. També he tingut presents les observacions de Nerina. N'he acceptades unes, que eren molt senraonades; respecte a les altres, he seguit un criteri que em sembla "correcte", encara que no sempre coincideixi amb el del Fabra. Per exemple, prefereixo escriure Siscents, setcentista, sense guionets (a pesar de la forma una mica estranya de Cinccents, cinccentista), perquè aquest tipus de mots són uns italianismes declarats... i perquè no m'agrada set-centista o cinc-centista... Al full 14 hi mancava una "i", en efecte: com que he volgut mantenir l'ortografia original dels textos citats, ací ha d'haver-hi una "y". Al dors de la galerada 19 trobaràs una temptativa d'al·ludir els "pardals" de Verd-i-blau: no sé si s'ajusta a l'espai que em fixaves. El "tio Paloma" de Blasco, el deixo així: tio, sense accent; el castellanisme popular és tan flagrant que no enganyarà a ningú. Un parell de vegades ~~ex~~ aquest nom va entre cometes: això ajudarà a prevenir el lector. He tret un parell de ratlles inútils del full 45. Al full 47, la correcció que vaig fer era: uns claudàtors i un signe igual (=). Al full 73 advertixo una errada, a més de la que Nerina assenyala: després de "Escòlano" manquen una o dues paraules. Ja ho veuràs. Com que se m'ha transpaperat l'original, no sé què és el que hi falta. Ho he suplert amb "comença parlant". Deu ser una cosa així. Això t'obligarà a refer el paràgraf. Aprofita l'ocasió per introduir-hi el mot "ciento". A la pàgina 82, on diu "taronja" ha de dir "toronja". "Toronja" no figura al Fabra: és un fruit diferent de la "taronja", segons sembla. He pogut consultar l'original català de l'obra de Robert de Nola, i diu "toronja". Paciència! Ah! No es tracta del "bròquil": es referia a la col-ífflor. Una altra cosa: la construcció "consistia a fer" és la correcta: davant infinitiu és preceptiva l'"a" en lloc de l'"en"... Possiblement vine a Barcelona un d'aquests dies. Ja ens telefonarem, almenys. Records a tothom.

